

Maria Kołtunowska, WT UKSW

Analiza informacji i komentarzy w telewizyjnym serwisie informacyjnym „Wiadomości” TVP 1 po zrzeczeniu się urzędu przez Benedykta XVI

*Analysis of information and comments in the news program „Wiadomości” on TVP 1
after Pope Benedict XVI's resignation*

STRESZCZENIE:

DECYZJA BENEDYKTA XVI ZASKOCZYŁA ŚWIAT OSÓB ZARÓWNO WIERZĄCYCH, JAK I NIEMIERZĄCYCH. MEDIA W DOBIE LAICYZACJI I OGÓLNEJ TENDENCJI DO WALKI Z WARTOŚCIAMI PROPONOWANYMI PRZEZ KOŚCIÓŁ ŻYWO PODIĘŁY TEN NEWS. WYSNUTO WIELE WNIOSKÓW I POMYSŁÓW NA TEMAT MOTYWÓW ODEJŚCIA PAPIEŻA ORAZ KONDYCJI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO. ARTYKUŁ PRZEDSTAWIA ANALIZĘ INFORMACJI I KOMENTARZY, JAKIE POJAWIŁY SIĘ W SERWISIE INFORMACYJNYM „WIADOMOŚCI” TVP 1 W TEJ KWESTII.

SŁOWA KLUCZOWE:

ABDYKACJA BENEDYKTA XVI, USTĄPIENIE Z URZĘDU BENEDYKTA XVI, „WIADOMOŚCI” TVP 1, TELEWIZYJNE SERWISY INFORMACYJNE.

ABSTRACT:

POPE BENEDICT XVI'S RESIGNATION STUNNED THE BELIEVERS AND NON-BELIEVERS ALIKE. GIVEN THE TIME OF SOCIAL SECULARIZATION AND THE GENERAL TREND TO QUESTION THE VALUES CHERISHED BY THE CATHOLIC CHURCH, THE MEDIA EAGERLY PICKED UP THIS PIECE OF BREAKING NEWS. THE PAPAL RESIGNATION WAS DISCUSSED FROM VARIOUS ANGLES AND MANY CONCLUSIONS WERE DRAWN. THE PAPER OFFERS A N ANALYSIS OF THE INFORMATION AND COMMENTS THAT APPEARED IN „WIADOMOŚCI”, THE NEWS PROGRAM ON TVP1.

KEYWORDS:

BENEDICT XVI'S ABDICATION, POPE BENEDICT XVI'S RESIGNATION, „WIADOMOŚCI” TVP1, TV NEWS PROGRAMS.

Media jako potężni *gate-keeperzy* często przekształcają przesłania swoich bohaterów: skupiając się na sprawach powierzchownych, przetwarzają nadany komunikat w komunikat wtórny, nie zawsze zgodny z pierwotną intencją nadawcy. Odbiorca rzadko sięga do źródła informacji, skupia się raczej na komunikacie, jaki dotarł do niego za pomocą mediów, a te mogą manipulować treścią. W jakiejś mierze zjawisko *gate-keepingu* musi mieć miejsce, ponieważ materiał filmowy czy artykuł mają ograniczoną objętość materiału i muszą podlegać selekcji. Jednak podczas wyboru materiału często dochodzi do interpretacji informacji poprzez subiektywne wybory dziennikarza, jego przełożonego lub wydawcy. Ten proces często wpływa negatywnie na obiektywizm relacji medialnych.

Niniejszy tekst podejmuje kwestię prezentacji w mediach decyzji o ustąpieniu z urzędu papieża Benedykta XVI. Relacje z wydarzeń związanych z osobą papieża czy szerzej – z życiem Kościoła, nie zawsze są jednak obiektywne i rzetelne. Często są na przykład podporządkowane określonym schematom i stereotypom. W przypadku przedstawiania osoby Jana Pawła II, ukazywanego na sposób powierzchowny i „przesłodzony”, w tzw. „kremówkowym stylu”¹. Media informując o decyzji Benedykta XVI o ustąpieniu z urzędu również prezentowały jedynie powierzchowną treść zabarwioną sensacją, połączoną z rozrywką, na tle ogólnej krytyki Kościoła. Sprzyja temu sytuacja dzisiejszych mediów w dobie laicyzacji społecznej i tendencji do walki z wartościami proponowanymi przez Kościół. Można się spodziewać, że w tym kontekście media będą ciężać ku powierzchownej relacji zdarzeń związanych z Kościołem, że w omawianym przypadku nie podjęły na przykład głębszego namysłu nad realnymi problemami i zagrożeniami ideologicznymi dla Polski oraz świata, o których często mówił papież. Agresywna krytyka Kościoła w ostatnich latach wzrasta także w Polsce² – dlatego w badaniach zwrócono uwagę na jej ewentualne echa.

Poniższy artykuł przedstawia analizę prasowych relacji i komentarzy, jakie Temat ustąpienia Benedykta XVI z urzędu podjął między innymi serwis informacyjny „Wiadomości” TVP 1 i to właśnie wycinki prasowe z tego programu będą badaniem źródłem w niniejszym artykule. Zostaną w nim przeanalizowane następujące problemy badawcze: 1. jak przedstawiono decyzję papieża, jak i dlaczego mówi się o Jego decyzji; 2. czy „Wiadomości” TVP 1 w sposób wyważony i godny podeszły do tego wydarzenia, czy też wytworzyły emocje, które mogły mieć zabarwienie sensacyjne; 3. jakiego słownictwa używano w relacjach i komentarzach; 4. czy elementy emocjonalne i elementy intelektualne w komentarzach się równoważyły.

Materiał badawczy do artykułu stanowi 18 wydań serwisu „Wiadomości”, bez segregacji materiału. Wszystkie przypisy odnoszą się do serwisów informacyjnych „Wiadomości” TVP 1 nadawanych o godzinie 19.30. W badaniu wykorzystano następujące metody, techniki i narzędzia badawcze: 1. Telemetria, czyli narzędzie służące do analizy oglądalności telewizji. Są to raporty codzienne agencji NIELSEN z elektroniczne-

¹ Por. L. Dyczewski, A. Lewek, J. Olędzki, *Odchodzenie JP II do domu Ojca w polskich mediach*, Katowice 2008.

² Por. okładki i treść „Newsweek”, „Wprost” z całego roku 2013.

go pomiaru widowni telewizyjnej, wykorzystywane w codziennej pracy telewizyjnej. Grupa obliczeniowa 4+, z gośćmi, wynosi około 3400 osób; 2. Analiza treści i analiza zawartości. Wybór takich technik badawczych pozwolił dokładnie określić skalę zainteresowania badanego medium postacią papieża i zbadać poszczególne elementy analizowanych treści. Materiały badawcze to newsy z archiwum TVP i dokładnie spisana ich zawartość; wykorzystano do tego program do wyszukiwania materiałów i opisów archiwalnych TVP: MAC i CUADRA STAR. Analiza rozpoczyna się w dniu ogłoszenia ustąpienia Benedykta XVI 11 lutego 2013 roku, kończy 28 lutego 2013 roku w dniu opuszczenia przez Niego Watykanu.

1. Sposób przekazania decyzji o ustąpieniu Benedykta XVI w serwisie „Wiadomości” TVP1.

Agenda setting serwisu „Wiadomości” w dniach 11–28.02, czyli układ „szpigła”, jak potocznie nazywany jest układ materiałów newsowych w wydaniu, rozkładał się proporcjonalnie do napływających informacji o ustąpieniu Benedykta XVI. Serwisy informacyjne w dniach 11–12 lutego 2013 r. w większości tematów poświęcone były abdykacji i postaci Ojca Świętego³. Kolejne dni to jeden lub dwa newsy „okołopapieskie”, aż do 28 lutego, ostatniego dnia urzędowania, kiedy większość czasu antenowego z powrotem poświęcono papieżowi⁴.

W pierwszych chwilach po upublicznieniu decyzji Benedykta, dziennikarze używali słów *abdykacja*, *rezygnacja* lub *ustąpienie z urzędu*. Zadawano pytania, jak określić prawnie decyzję papieża. Komentatorzy wyjaśniali, że nie istnieje takie pojęcie, jak papieska abdykacja, ponieważ byłoby to zrzeczenie się ze wskazaniem następcy; nie była to także dymisja, ponieważ trzeba by na to zgody przełożonego, a Benedykt XVI przełożonego nie miał i nie ma takiej władzy w Kościele, która mogłaby przyjąć lub odrzucić dymisję⁵. Ustalono, że papież zrzekł się urzędu⁶. Komentatorzy⁷ podkreślali, że papież wprawdzie zrzekł się urzędu ale nie wyrzekł się krzyża, a odpowiedzialność ponosi on sam przed Bogiem. Podkreślono, że dopełnił się w pewnym sensie Sobór Watykański II, według którego papież nie musi pozostawać na tronie do śmierci, ale może złożyć rezygnację, jeśli nie ma sił potrzebnych do dalszej posługi⁸. Pojawiło się także pytanie, czy ta decyzja otwiera drogę do kadencyjności urzędu następnych papieży⁹. Rezygnacja ukazana została także jako nowy standard w Kościele katolickim. Ojciec Eberhard von Gemmingen zauważył, że w dzisiejszych czasach papieże będą podawać się do dymisji, ponieważ medycyna pozwala być wiekowym i papieże będą musieli ustępować z racji po-

³ Pozostałe tematy w dn. 11.02.2013 to: *Wotum nieufności, Brzoza smoleńska, Rosja katastrofa*, w dn. 12.02.2013 to: *Co na emeryturze, Rada Bezpieczeństwa, Telekomunikacja pikuje, Umowa TVP*.

⁴ Pozostałe tematy w dn. 28.02.2013 to: *Stoch mistrzem świata, Co dalej z PO, Konina także u nas*.

⁵ A. Pasik, w: U. Rzepczak, *Abdykacja*, „Wiadomości TVP 1”, 28.02.2013.

⁶ A. Silvan, w: tamże.

⁷ D. Kowalczyk, w: tamże.

⁸ I. Ingrao, w: tamże.

⁹ U. Rzepczak, *Abdykacja*, dz. cyt.

Decyzja papieża nazwana została w „Wiadomościach” szokującą, przyjęto ją z niedowierzaniem, a nawet rozczarowaniem. Określana była także jako przełomowa, jako historia, która dzieje się na naszych (czyli także dziennikarzy) oczach, jako znak dla współczesnego świata i Kościoła. Według dziennikarzy skończyła się jakaś epoka, a decyzja Benedykta XVI będzie długo komentowana i przeżywana.

deszłego wieku¹⁰. O możliwości abdykacji dyskutowano już podczas choroby Jana Pawła II. Kardynał Dziwisz podkreślał, że Jan Paweł II do końca prowadził Kościół, ponieważ uważał, że „z krzyża się nie schodzi”. Dziennikarze dodali w swoim komentarzu, że to właśnie Benedykt odradzał Janowi Pawłowi II abdykację w chorobie, przekonując go, że powinien trwać w swojej posłudze i nie ustępować¹¹.

Decyzja papieża nazwana została w „Wiadomościach” szokującą, przyjęto ją z niedowierzaniem, a nawet rozczarowaniem. Określana była także jako przełomowa¹², jako historia, która dzieje się na *naszych* (czyli także dziennikarzy) oczach, jako znak dla współczesnego świata i Kościoła¹³. Według dziennikarzy skończyła się jakaś epoka, a decyzja Benedykta XVI będzie długo komentowana i przeżywana. Wydarzenie to było bowiem nadzwyczajne, a chwila historyczna¹⁴. Argumentowano, że nikt jeszcze nie odchodził tak, jak Benedykt XVI i w związku z tym nie wiadomo, co z tego wyniknie¹⁵. Również wypowiedzi kardynała Kazimierza Nycza ukazane w „Wiadomościach” wskazywały na zaskoczenie spowodowane tym, że Kościół *nie miał z taką sytuacją do czynienia i jest to trudne do pojęcia, byliśmy przyzwyczajeni, że papież jest z nami do śmierci*¹⁶. Widać tu pewną rozbieżność – ponieważ w innych komentarzach decyzja papieża nazywana była zaskakującą, bo „pierwszą od 600 lat”. Dzień abdykacji nazwany został niezwykle, jedynym z najbardziej przełomowych dni w historii Kościoła, zapowiadającym, że w Koście-

¹⁰ M. Antosiewicz, *Dom papieża*, „Wiadomości TVP1”, 12.02.2013.

¹¹ P. Kraśko, *Wypowiedź ze studia*, „Wiadomości TVP 1”, 11.02.2013.

¹² Tamże.

¹³ B. Tadla, *Wypowiedź ze studia*, „Wiadomości TVP 1”, 12.02.2013.

¹⁴ A. Hałas-Michalska, *Życie w Castel*, „Wiadomości TVP 1”, 28.02.2013.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ A. Hałas-Michalska, *Co to oznacza?*, „Wiadomości TVP 1”, 11.02.2013.

le może jeszcze zdarzyć się naprawdę wiele¹⁷. Decyzja przedstawiana była jako historyczna chwila, ponieważ człowiek, który „miał władzę nad miliardem ludzi na świecie” dobrowolnie z niej zrezygnował¹⁸. Podkreślano w komentarzach, że każdy polityk marzy o wygranych wyborach, gdy tymczasem papież dobrowolnie rezygnuje, wierząc, że tak będzie lepiej nie dla niego, a dla Kościoła. Często padały słowa: szok w Watykanie, szok w Polsce. Podkreślano niedowierzanie osób nawet z najbliższego otoczenia papieża. Ks. Federico Lombardi, rzecznik Stolicy Apostolskiej mówił, że była to najwyraźniej decyzja osobista i należy wykluczyć nakłanianie czy sugerowanie ze strony osób trzecich; wykluczył on także depresję czy poczucie niepewności papieża¹⁹. Mimo to dziennikarze porównali tę sytuację do scen z filmu „Habemus Papam” z fikcyjnym papieżem wraz z jego problemami emocjonalnymi²⁰. Wskazywano na choroby Benedykta: jego słabszy wzrok, chore biodro, niemożność podróży²¹.

W wielu innych komentarzach podkreślano, że poprzedniego dnia nic nie wskazywało na podjęcie takiej decyzji. Arcybiskup Tadeusz Gocłowski użył w tym kontekście stwierdzenia: *jak grom z jasnego nieba*²². Wyrażenie to zostało później powtórzone w komentarzach dziennikarskich kilka razy. Piotr Kraśko w swoim komentarzu wskazał także na pioruny, które były w tym czasie w kopule bazyliki św. Piotra. Za najważniejsze pytanie dnia dziennikarze uznali następujące: dlaczego chce odejść? Świat dziennikarski pytał o niespodziewany koniec Benedykta²³. Często stosowano powtórzenie słowa *nigdy* – „nigdy go nie zobaczymy w oknie”, „nigdy nie wejdzie do apartamentu”, „prawdopodobnie nigdy więcej go nie zobaczymy” i „nigdy go nie usłyszymy”. W relacjach przedstawiono także osoby, które spodziewały się takiego faktu; był to na przykład brat papieża Benedykta XVI Georg, czy były korespondent w Watykanie Jacek Moskwa, który jako powód odejścia wskazywał na limit wieku obowiązujący kardynałów biorących udział w konklawe²⁴. Arcybiskup Alfred Nossol, przedstawiony jako przyjaciel Benedykta, również przewidywał ustąpienie, ale nie przypuszczał, że nastąpi to tak szybko²⁵.

1.1. Ustąpienie z urzędu jako wyraz troski o Kościół

Ustąpienie Benedykta XVI zostało przedstawione między innymi jako wyraz troski o Kościół i wyraz odpowiedzialności za sprawowany urząd. Dziennikarze zadawali pytania czy to ucieczka, niestosowność czy może wielki dar dla Kościoła²⁶. Niektórzy komentatorzy

¹⁷ Tamże.

¹⁸ P. Kraśko, *Wypowiedź na żywo z Watykanu*, „Wiadomości TVP 1”, 27.02.2013.

¹⁹ M. Stepan, *Rezygnacja*, „Wiadomości TVP 1”, 11.02.2013.

²⁰ U. Rzepczak, *Abdykacja*, dz. cyt.

²¹ M. Stepan, *Rezygnacja*, dz. cyt.

²² Tamże.

²³ P. Kraśko, *Wypowiedź ze studia*, „Wiadomości TVP 1”, 11.02.2013.

²⁴ M. Stepan, *Rezygnacja*, dz. cyt.

²⁵ A. Hałas-Michalska, *Pontyfikat*, „Wiadomości TVP 1”, 12.02.2013.

²⁶ U. Rzepczak, *Abdykacja*, dz. cyt.

Ustąpienie Benedykta XVI zostało przedstawione między innymi jako wyraz troski o Kościół i wyraz odpowiedzialności za sprawowany urząd. (...) Niektórzy komentatorzy byli skłonni widzieć w tej decyzji oznakę wielkiej wiary i zaufania Bogu. Argumentowano, że Kościół wielokrotnie był bez papieża nawet dłużej, niż obecnie, poza tym władza biskupów się nie zmienia, a Kościół pozostanie w rękach Bożych.

byli skłonni widzieć w tej decyzji oznakę wielkiej wiary i zaufania Bogu. Argumentowano, że Kościół wielokrotnie był bez papieża nawet dłużej, niż obecnie, poza tym władza biskupów się nie zmienia, a Kościół pozostanie w rękach Bożych²⁷. Dziennikarze jako powód decyzji papieża wymieniali też potrzebę przełomu w Kościele i w związku z tym „wyczerpanie się” posługi Benedykta²⁸. Przewidywali też, że po takiej decyzji zrodzą się nowe pytania, na które nikt do tej pory nie musiał odpowiadać²⁹. W środę popielcową 13 lutego Benedykt XVI mówił o swojej decyzji, że podjął ją z całkowitą swobodą, rozważywszy przed Bogiem i sumieniem, że nie może wypełniać posługi Piotrowej z taką siłą fizyczną, jakiej ona wymaga. Papież dodał, że odczuł także niemal fizycznie moc modlitwy całego świata za niego³⁰. W „Wiadomościach” przedstawiono także słowa papieża o tym, że Bóg go wzywa, by wszedł na górę i poświęcił się jeszcze bardziej modlitwie i rozmyśleniom, a to nie oznacza porzucenia Kościoła, ale służbę dostosowaną do wieku i sił: *nie porzucam krzyża, ale pozostaję w nowy sposób przy ukrzyżowanym Panu*³¹.

Ustąpienie Benedykta XVI ukazane jednak zostało w opozycji do postawy trwania do końca w swej służbie Jana Pawła II. Dziennikarze podkreślali, że choć Benedykt XVI wiedział, że dla Kościoła jego decyzja będzie wstrząsem, to jednak był on świadomy, iż odchodząc w taki sposób mógł wiele dać Kościołowi³². Choć dziennikarze wskazywali w swoich komentarzach na słabość papieża (*Papież miał być skałą, ale zabrakło mu siły*³³), to jednocześnie dostrzegali jego odwagę i siłę potrzebną do podjęcia decyzji o odejściu³⁴. W relacjach za-

²⁷ A. Hałas-Michalska, *Co to oznacza?*, dz. cyt.

²⁸ P. Kraśko, *Wypowiedź ze studia*, „Wiadomości TVP 1”, 11.02.2013.

²⁹ Tenże, *Wypowiedź ze studia*, „Wiadomości TVP 1”, 12.02.2013.

³⁰ Benedykt XVI, w: „Wiadomości TVP 1”, 13.02.2013.

³¹ L. Krawczyk, *Ostatnia Audjencja*, „Wiadomości TVP 1”, 27.02.2013.

³² M. Stepan, *O cierpieniu*, „Wiadomości TVP 1”, 12.02.2013.

³³ P. Kraśko, w: „Wiadomości TVP 1”, 12.02.2013.

³⁴ Tamże.

mieszczonych w dzienniku telewizyjnym przytaczane były też wypowiedzi wiernych niepodległych z decyzją papieża – nie dostrzegali oni w tym wyborze pokory i wskazywali, że człowiek, który prowadzi Kościół, nie powinien podejmować takich decyzji. Pielgrzymi przybywający do Rzymu, mieszkańcy Marktl an Inn, a także sklepikarze i rzemieślnicy znający papieża jeszcze jako kardynała J. Ratzingera, mówili z kolei o nowych zadaniach dla papieża, które dał mu Bóg, wskazywali na potrzebę zmian, które muszą być już pozostawione dla przyszłego papieża. W tych relacjach pojawiał się smutek, żal, rozczarowanie, ale i spokój związany z przekonaniem, że papież będzie mógł odpocząć i jego decyzję trzeba uszanować³⁵. Dodawano, że Benedykt XVI może zawsze liczyć na wsparcie w Bawarii. Wierni mówili też, że papież podjął taką decyzję z racji odpowiedzialności za ludzi, ponieważ nie był w stanie realizować pielgrzymek zagranicznych (co potwierdzał w listach ks. Rupert Berger, przyjaciel³⁶). Generalnie rzecz biorąc, wierni przedstawieni zostali w „Wiadomościach” jako ufający papieżowi – wskazywano, że modlili się oni za niego, a niektórzy, choć poczuli się opuszczeni to akcentowali wiarę, że ta decyzja miała swój głęboki sens, który wyjawi się wraz z nastaniem nowego papieża. Wierni podkreślali też niesamowitą pokorę, jaką miał Benedykt XVI. Przez niektórych nazwany został człowiekiem mądrości i modlitwy. Autorzy materiałów newsowych opublikowali wypowiedzi typu: *dziękujemy Benedyktynie, wszyscy jesteśmy z tobą, co by się nie działo jesteśmy wierni*³⁷.

1.1.2. Kryzys kurii rzymskiej i skandale obyczajowe jako przyczyna ustąpienia

Dziennikarze „Wiadomości” podali także różne informacje o sugerowanych przez włoską prasę przyczynach ustąpienia. Wśród nich wymieniano: tajny raport o finansach i niewłaściwych działaniach oraz konflikty i intrygi w kurii rzymskiej. Watykan zareagował na te sugestie z oburzeniem, nazywając je godnymi potępienia, niesprawdzonymi i wręcz fałszywymi publikacjami włoskiej prasy³⁸. Przeważająca w serwisie afera Vatileaks miała być przejawem walki frakcji kardynalskich i hierarchów³⁹, a sekretariat stanu nazwał tę sytuację próbą wpływania mediów na kolegium kardynalskie. Sam papież zdystansował się wobec tych informacji i w swojej wypowiedzi podziękował kardynałom za ciężar posługi⁴⁰. W tym samym czasie serwis „Panorama” TVP 2 informował o całej serii nadużyć, do jakich miałyby dochodzić w Kościele, a opisanych w tajnym raporcie (m. in. o prymasie Szkocji oskarżonym o niestosowne zachowanie). Używano wyrażenia *kolejne sensacyjne doniesienia*, a konklawe nazwane zostało pierwszym, jakie poprzedza taka burza w mediach⁴¹. Za sensację uznano obecność na konklawe niektórych kardynałów, mimo prote-

³⁵ A. Hałas-Michalska, *Dlaczego zrezygnował?*, „Wiadomości TVP 1”, 27.02.2013.

³⁶ M. Antosiewicz, *Dom papieża*, „Wiadomości TVP 1”, 12.02.2013.

³⁷ A. Hałas-Michalska, *Życie w Castel*, dz. cyt.

³⁸ *Taż*, *Wokół konklawe*, „Wiadomości TVP 1”, 22.03.2013.

³⁹ M. Kruszniewska, *Celibat*, „Wiadomości TVP 1”, 23.03.2013.

⁴⁰ Benedykt XVI, w: „Wiadomości TVP 1”, 13.02.2013.

⁴¹ J. Bukowska, *Intrygi w Kościele*, w: „Panorama TVP 2”, 24.02.2013.

Generalnie rzecz biorąc, wierni przedstawieni zostali w „Wiadomościach” jako ufający papieżowi – wskazywano, że modlili się oni za niego, a niektórzy, choć poczuli się opuszczeni to akcentowali wiarę, że ta decyzja miała swój głęboki sens, który wyjawi się wraz z nastaniem nowego papieża. Wierni podkreślali też niesamowitą pokorę, jaką miał Benedykt XVI. Przez niektórych nazwany został człowiekiem mądrości i modlitwy.

stów wiernych⁴². Autor audycji telewizyjnej przytoczył oskarżenia wobec kardynała Rogera Mahoniego o ukrywanie pedofilii księży, oskarżając go także, że prawdopodobnie będzie w przyszłości tuszował trudne sprawy. Przytoczone i omawiane były ponadto kontrowersje wokół szkockiego kardynała Keitha O'Briena, który miał w niewłaściwy sposób traktować seminarzystów (w serwisie podano, że zrezygnował on już z urzędu i nie będzie obecny na konklawe⁴³). Dziennikarze informowali, że wierni oczekują zmian i chcą czuć, że Kościół ich wspiera i nie jest jedynie bezduszną maszyną biurokratyczną. Słowami Marca Polittiego postulowano nowe relacje z wiernymi, zmianę roli kobiety w Kościele, nowe spojrzenie na sprawę seksualności. Jako przykład podany był kardynał Martini, który w 1999 roku zachęcał do zwołania III Soboru mającego odnieść się do tych spraw⁴⁴. Dziennikarze domagali się kontynuacji procesu oczyszczania i transparentności wobec sekskandali, rozpoczętego przez Benedykta XVI; zapowiedzieli też początek wielkiej debaty, która być może już się rozpoczęła wśród kardynałów i wskazali na kardynała O'Breina ze Szkocji i jego wypowiedzi o celibacie: *Byłbym bardzo szczęśliwy, gdyby księża mieli możliwość wyboru, duchowni czują potrzebę posiadania rodziny i czują ciężar celibatu*⁴⁵. Część księży w relacjach dziennikarskich wypowiadała się za utrzymaniem celibatu. Dziennikarz podkreślił jednak, że kiedyś prawo to nie obowiązywało: *a jednak kiedyś celibatu w Kościele nie było, jego historia zaczęła się w średniowieczu*⁴⁶. Kolejny argument przeciw celibatowi zawarty został w komentarzu Adama Szostkiewicza, iż nie ma żadnego ewangelicznego argumentu za celibatem. Tadeusz Bartoś podkreślił, że celibat to nieludzka reguła;

⁴² U. Rzepczak, *Ostatni anioł*, „Wiadomości TVP 1”, 24.02.2013.

⁴³ L. Krawczyk, *Kiedy konklawe?*, „Wiadomości TVP 1”, 25.02.2013.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ M. Kruszniewska, *Celibat*, dz. cyt.

⁴⁶ Tamże.

a Ewa Czaczkowska twierdziła, że prawo to może się w przyszłości zmienić. W treść autor-
skiego tekstu dziennikarza wpleciono słowa Tadeusza Bartosia, że celibat jest źródłem sa-
motności i emocjonalnych problemów księży, a Kościół odzyskałby ludzką twarz i był bar-
dziej zhumanizowany bez celibatu. Dziennikarz dodał od siebie, że Kościół mógłby pójść
drogą prawosławia i dopuścić małżeństwo duchownych. Nie może to jednak stać teraz, ze
względu na wewnętrzne problemy Kościoła. Według dziennikarza nie nadszedł jeszcze
czas na takie decyzje⁴⁷.

2. Wizerunek Benedykta XVI jako człowieka i papieża

2.1. Benedykt XVI jako człowiek

Według dziennikarzy serwisu „Wiadomości” Benedykt XVI nie budził wcześniej
takiej sympatii i solidarności jak teraz, kiedy zrezygnował z urzędu. Autorzy materiałów
publikowanych w dzienniku telewizyjnym podkreślali prostotę, z jaką mówił o odejściu.
Ważne dla nich było także to, że *przede wszystkim nie zamięczał nikogo mówieniem
o cierpieniu, dylematach, nie prosił o współczucie. Odchodził uśmiechnięty*⁴⁸. Podkre-
ślano, że papież cechował się delikatnością i subtelnością myśli, przenikliwą intelligen-
cją, nazywany był wybitnym teologiem i jako takim świat go zapamięta. Cechował się ra-
cjonalizmem, pozostał prawdziwym Bawarczykiem. Rola papieża nie zmieniła go poza
tym, że otworzył się na ludzi i wyciągnął ramiona do wiernych. Według serwisu, dopie-
ro kiedy Benedykt ogłosił rezygnację, ludzie mogli zobaczyć w nim człowieka starego,
schorowanego, z ludzkimi ułomnościami⁴⁹. Stał się bliski ludziom po tym, jak przyznał
się do swojej słabości⁵⁰. Według dziennikarzy, niewiele osób zapamięta Benedykta XVI
w sombrero, z poczuciem humoru i dystansem do siebie, w strażackim hełmie, cieszące-
go się z wizyty cyrkowców i widoku tygrysa. Cechy te zasłonięte były wizerunkiem po-
ważnego i zdystansowanego teologa. W relacjach medialnych spróbowano nadać papie-
żowi więcej ciepła, określano go jako skromnego, powściągliwego, człowieka nauki⁵¹.
Przytaczane były wspomnienia przyjaciół o tym, że choć nie wspinał się po drzewach, to
jednak dobrze grał w piłkę; zapowiadał się na wielkiego człowieka, był spokojny, ułożo-
ny⁵². Podkreślano ewolucję Benedykta XVI od życia w hitlerowskich Niemczech, od jego
przymusowej służby w Hitlerjugend, aż po czas bycia następcą św. Piotra. Przypomnia-
no także list małego Josepha do Dzieciątka Jezus z prośbą o mszał i zielony ornat.

Dziennikarze zauważali, że *tak po ludzku, widać było, że już od jakiegoś czasu był
bardzo zmęczony, że pokonała go fizyczność*⁵³. Prognozowano, że na emeryturze będzie
karmił rybki, na co mógł sobie pozwolić jedynie od święta, a także zajmie się grabie-

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ A. Hałas-Michalska, *Dlaczego zrezygnował?*, „Wiadomości TVP 1”, 27.02.2013.

⁴⁹ L. Krawczyk, *Ostatnia Audjencja*, „Wiadomości TVP 1”, 27.02. 2013.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Tamże.

⁵² M. Szewczak, *Papież człowiek*, „Wiadomości TVP 1”, 11.02.2013.

⁵³ M. Stepan, *Rezygnacja*, dz. cyt.

Wskazywano, że choć Benedykt nazywany był człowiekiem najbardziej przywiązanym do tradycji w Kościele katolickim, to zrobił coś, co jest w tej tradycji absolutnie wyjątkowe. Teraz dziedzictwem tego pontyfikatu będzie rezygnacja.

niem ogródka. Jako emerytowany biskup Rzymu będzie miał czas nie tylko na modlitwę, będzie też mógł zabierać głos w obronie godności człowieka⁵⁴. Z relacji dziennikarskich można było dowiedzieć się, że papież wprawdzie nie ma prawa jazdy, ale ma za to licencję pilota śmigłowców (sam prowadził czasami śmigłowiec do Castel Gandolfo⁵⁵), a jeden z jego ulubionych teologów to Roman Guardini⁵⁶. Rzekomo trudno było mu zaakceptować wybór na papieża, miał już bowiem przygotowany dom i wszystko, co potrzebne do życia na emeryturze: posadzone róże, kota i fortepian⁵⁷. Dziennikarze informowali, że Benedykt będzie nazywany emerytowanym papieżem i „Jego Świątobliwością”. Według słów brata papieża, był on źle rozumiany, raniły go określenia „pancerny kardynał”, „pancerny papież”⁵⁸.

2.2. Benedykt XVI i jego pontyfikat

Według dziennikarzy skończyła się pewna epoka. Wyliczono, że pontyfikat Benedykta trwał 7 lat, 10 miesięcy i 9 dni⁵⁹. Wskazywano, że choć Benedykt nazywany był człowiekiem najbardziej przywiązanym do tradycji w Kościele katolickim, to zrobił coś, co jest w tej tradycji absolutnie wyjątkowe⁶⁰. Teraz dziedzictwem tego pontyfikatu będzie rezygnacja⁶¹. Pojawiły się komentarze, że całe życie Benedykta poświęcone było Kościołowi i prowadziło go do pałacu apostolskiego⁶². Wyliczono, że był 266 papieżem w historii Kościoła i już podczas wyboru jednym z najstarszych papieży w historii (miał 78 lat). Z racji wieku pielgrzymował mniej niż Jan Paweł II: odbył 24 podróże. W relacjach można było usłyszeć, że obserwowano go jako papieża modlącego się, pracującego, piszącego i stale czytającego⁶³. Sugerowano, że Polacy zapamiętają Benedykta jedynie z powodu jego de-

⁵⁴ M. Szewczak, *Co na emeryturze*, „Wiadomości TVP 1”, 12.02.2013.

⁵⁵ P. Kraśko, *Wypowiedź ze studia*, „Wiadomości TVP 1”, 28.02.2013.

⁵⁶ L. Krawczyk, *Ostatni dzień*, „Wiadomości TVP 1”, 28.02.2013.

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ A. Hałas-Michalska, *Życie w Castel*, dz. cyt.

⁵⁹ B. Tadla, P. Kraśko, *Wypowiedź ze studia*, „Wiadomości TVP 1”, 28.02.2013.

⁶⁰ M. Stepan, *Rezygnacja*, dz. cyt.

⁶¹ P. Kraśko, *Wypowiedź ze studia*, „Wiadomości TVP 1”, 28.02.2013.

⁶² M. Stepan, *Rezygnacja*, dz. cyt.

⁶³ M. Szewczak, *Konklawe szybciej*, „Wiadomości TVP 1”, 17.02.2013.

cyzji o szybkiej beatyfikacji Jana Pawła II⁶⁴. Pontyfikat Ratzingera określony został jako o wiele krótszy, niż Jana Pawła II i bez przełomowych momentów⁶⁵. W „Wiadomościach” wykorzystano wypowiedź Adama Szostkiewicza, publicysty „Polityki”, który zauważył, że Benedykt wypada lepiej sam, niż jako lider, a w jego pontyfikacie nie widać żadnych większych zasług⁶⁶. Według dziennikarzy Benedykt nie zrealizował planów umocnienia Kościoła. Po jego odejściu nadal mamy puste świątynie i nierozwiązane skandale związane z wykorzystywaniem seksualnym dzieci przez księży⁶⁷. Za najtrudniejszą sprawę pontyfikatu uznane zostały właśnie skandale pedofilskie. Podkreślono, że Benedykt wielokrotnie przeproszał za to w USA, a żaden z wcześniejszych papieży tak jak on nie objął problemu tak wyraźnie programem – „zero tolerancji”. Bardzo poruszały go błędy i afery, *starał się wprowadzić takie rozwiązania, które w przyszłości pozwolą uniknąć takich rzeczy*⁶⁸. Jednak z przytoczonych wypowiedzi ofiar wykorzystywania seksualnego w Kościele wynika, że przeprosiny Benedykta nie zostały odebrane jako wystarczające, lecz raczej jako tylko „PR” Watykanu, podczas gdy kuria rzymska potrzebuje reformy.

Według dziennikarzy „Wiadomości” TVP 1 Benedykt XVI nie miał charyzmy Jana Pawła II i nie budził takich emocji jak poprzednik. Jednak mimo wszystko jego pontyfikat nazwany został owocnym: wymieniono trzy encykliki, wielość spotkań i dbałość o jedność chrześcijan, dialog z innymi wyznaniem i judaizmem, pokazano zdjęcie ekskomuniki z lefebrystów. To wszystko zasługuje według dziennikarzy na uznanie⁶⁹. W relacjonowanej przez „Wiadomości” wypowiedzi kardynał Kazimierz Nycz zauważył, że papież świetnie prowadził Kościół pod względem intelektualnym⁷⁰. W wypowiedzi do programu Michael Schudrich, naczelny rabin Polski, zauważył, że Benedykt XVI pisał ważne teksty i spotykał się z Żydami w synagogach. Wskazywano, że Kościół pod jego przewodnictwem otworzył się na anglikanów, kontynuował dialog z Żydami. Za ważne działania papieża uznano też przywracanie jedności Kościoła i wznowienie stosunków z Cerkwią moskiewską⁷¹. W komentarzach „Wiadomości” pojawiały się uwagi, że Benedykt zostawił mnóstwo przesłań dla polityków i wypowiedzi ekumenicznych (m.in. przytoczono wypowiedź o tym, że „kościelni rutyniarze” są dalej od Boga, niż wątpiący agnostycy, wspomniano także o przesłaniu do ewangelików o tym, że Marcin Luter szukał na swojej drodze miłosiernego Boga⁷²). Przypomniano o tęczy, która rozbłysła w Oświęcimiu podczas wizyty Benedykta. Powtarzały się komentarze, że ten pontyfikat może być wielki dzięki decyzji o abdykacji, że ta rezygnacja będzie dziedzictwem tego pontyfikatu, że będzie to pierwsze zda-

⁶⁴ A. Hałas-Michalska, *Pontyfikat*, „Wiadomości TVP 1”, 12.02.2013.

⁶⁵ M. Kruszniewska, *Sylwetka*, „Wiadomości TVP 1”, 11.02.2013.

⁶⁶ Tamże.

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ G. Ratzinger, w: M. Antosiewicz, *Papież niemiecki*, „Wiadomości TVP 1”, 28.02.2013.

⁶⁹ M. Kruszniewska, *Sylwetka*, dz. cyt.

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ Tamże.

⁷² M. Antosiewicz, *Papież niemiecki*, „Wiadomości TVP 1”, 28.02.2013.

nie o tym papieżu w każdej encyklopedii⁷³. Według dziennikarzy, gdyby ten pontyfikat zaczął się tak, jak kończy, rzeczywistość byłaby lepsza. Papież nazywany był w tym czasie już nie pancernym kardynałem, ale ciepłym i skromnym, wielkim człowiekiem, a abdykacja ukazywana była jako najważniejsze dni tego pontyfikatu. Podkreślano często, że „ten konserwatysta” na koniec zrobił coś rewolucyjnego.

2.3. Porównanie Jana Pawła II i Benedykta XVI

Pontyfikat Benedykta XVI został w serwisie „Wiadomości” nazwany największym jak na razie wyzwaniem w Kościele w tym stuleciu, ponieważ trudno było być papieżem po Janie Pawle II. Dziennikarze przypomnieli, że już jako kandydat na papieża J. Ratzinger był namaszczonej przez Jana Pawła II, stanowili oni pokrewne dusze, rozumieli się bez słów, mimo że obydwoj mieli odmienny styl i doświadczenie życiowe⁷⁴. Określani byli jako dwaj papieże, każdy na miarę swoich czasów. Dziennikarze „Wiadomości” dostrzegali, że Benedykt XVI był „teologicznym mózgiem” Jana Pawła II i najbliższym jego współpracownikiem. Pontyfikat Jana Pawła II, który nazywano niezwykle charyzmatycznym, był odmienny od stylu Benedykta XVI. Papież Niemiec potrafił jednak głosić prawdę z prostotą, która ujmowała każdego. Powtarzały się opinie dziennikarzy, że Benedykt XVI przyjął papieżstwo, ponieważ uznał, że należy słuchać głosu Boga i kontynuować dzieło Jana Pawła II. W komentarzach dziennikarskich podkreślano, że śmierć papieża Polaka była wielką lekcją, nie tyle dla Kościoła, co dla ludzi, do których papież wciąż wychodził: *do końca dźwigał krzyż, obejmował go, wychodził do ludzi, nawet gdy nie mógł już mówić*⁷⁵. Siłę pontyfikatu Jana Pawła II widziano w trwaniu, a siłę Benedykta XVI w jego odejściu. Gość „Wiadomości” prof. Jan Grosfeld tłumaczył, że są to dwa sposoby akceptacji własnej słabości; wskazał na fakt, że Bóg lubi pluralizm, a te dwie postacie są przykładem różnorodności w drodze do jednego celu – Boga⁷⁶.

3. Analiza wypowiedzi Benedykta XVI wykorzystanych w materiałach newsowych

Przywoływane w serwisie „Wiadomości” fragmenty wypowiedzi Benedykta XVI dotyczyły ściśle jego decyzji oraz podziękowań kardynałom. Relacje te zaczęto od przytoczenia najważniejszej i najbardziej spektakularnej wypowiedzi papieża: *rezygnuję z posługi Biskupa Rzymu, następcy św. Piotra. Nabrałem pewności, że moje siły nie wystarczą, by pełnić w odpowiedni sposób posługę Piotrową. Musiałem uznać moją niezdolność do dobrze sprawowania powierzonej mi posługi*⁷⁷. Jako jedną długą wypowiedź przytoczono też fragment przemówienia wygłoszonego podczas środy popielcowej. Papież potwierdził w niej, że ustąpił z całkowitą swobodą i rozważył tę decyzję przed Bogiem i sumieniem.

⁷³ P. Kraśko, *Wypowiedź ze studia*, „Wiadomości TVP 1”, 28.02.2013.

⁷⁴ M. Kruszniewska, *Sylwetka*, dz. cyt.

⁷⁵ M. Stepan, *O cierpieniu*, dz. cyt.

⁷⁶ Tamże.

⁷⁷ M. Stepan, *Rezygnacja*, dz. cyt.

Podziękował za miłość i modlitwę, pozostawił wiernych z prośbą o modlitwę za niego, Kościół i przyszłego papieża. Wypowiedź tę pozostawiono bez komentarza i materiału reporterskiego⁷⁸. W serwisie wykorzystano też wypowiedź Benedykta XVI wygłoszoną podczas ostatniej modlitwy Anioł Pański, o jego poczuciu, że Pan wzywa go na górę, gdzie miały się poświecić modlitwie i rozmyślaniom. Przywoływano też wypowiedź papieża, że odsunięcie się z pełnienia urzędu nie oznaczało porzucenia Kościoła, ale raczej chęć większej służby Kościołowi w sposób dostosowany do sił i wieku⁷⁹. Wykorzystano również jedną wypowiedź archiwalną z pielgrzymki do Polski, gdzie papież określił nasz kraj jako piękny i dodał, że czuł się tu szczęśliwy. Przypomniano także wizytę w Oświęcimiu, dokąd papież przybył jako syn narodu niemieckiego⁸⁰, a ponadto słowa Benedykta XVI o towarzyszeniu Janowi Pawłowi II w jego umieraniu⁸¹ oraz fakt, że Benedykt XVI przyrzekł przyszanemu papieżowi swoje posłuszeństwo i bezwarunkową cześć czy też pobłogosławił kardynałów przed konklawe – *niech Pan wam ukáže tego, którego On pragnie*⁸².

4. Wątki pozostałe

Jedynym politykiem, którego wypowiedź opublikowano we wszystkich materiałach newsowych dotyczących tematu ustąpienia papieża, była kanclerz Angela Merkel. Powiedziała ona, że decyzja papieża wzbudziła szacunek, a Benedykt XVI pozostaje jednym z najważniejszych myślicieli naszych czasów⁸³.

W tym czasie pojawił się też jeden materiał newsowy na temat kanonizacji Jana Pawła II. Sugerowano coraz bliższą datę kanonizacji wskazując, że ks. Sławomir Oder złożył już dokumentację dotyczącą cudu. W tym kontekście informowano, że Benedykt XVI nie zdążył podpisać dekretu kanonizacji swojego poprzednika, nawet się z tym nie spieszył, ponieważ postępował zgodnie z prawem kościelnym. Podkreślone zostało szybkie tempo beatyfikacji i zbliżającej się kanonizacji. Jako powód podane było silne przekonanie wiernych o świętości Jana Pawła II i rozprzestrzeniający się kult papieża⁸⁴. Przypatrywano się także z uwagą kwestiom konklawe i ewentualnej zmiany czasu konklawe, co też nastąpiło⁸⁵.

Zakończenie

Na podstawie analizy można stwierdzić, że po ustąpieniu z urzędu papieża Benedykta XVI serwis „Wiadomości” wypowiadał się na temat papieża w sposób raczej pozytywny,

⁷⁸ Benedykt XVI, w: „Wiadomości TVP 1”, 13.02.2013.

⁷⁹ U. Rzepczak, *Ostatni Anioł*, dz. cyt.

⁸⁰ M. Kruszniewska, *Sylwetka*, dz. cyt.

⁸¹ M. Stepan, O *cierpieniu*, dz. cyt.

⁸² L. Krawczyk, *Ostatni dzień*, „Wiadomości TVP 1”, 28.02.2013.

⁸³ A. Merkel, w: „Wiadomości TVP1”, 11.02.2013.

⁸⁴ J. Kuś, *Kanonizacja Jana Pawła II*, „Wiadomości TVP 1”, 15.02.2013.

⁸⁵ *Konklawe wcześniej?*, „Wiadomości TVP 1”, 16.02.2013.

choć w relacjach telewizyjnych pojawiały się też wypowiedzi krytyczne wobec jego pontyfikatu. Obrazuje to poniższa tabela.

Pozytywne określenia Benedykta XVI	Negatywne określenia Benedykta XVI
<ul style="list-style-type: none"> - ciepły - wielki - skromny - powściągliwy człowiek nauki - konserwatysta a podejmuje nowoczesną decyzję - delikatność - subtelność - przenikliwa inteligencja - wybitny teolog - wolał skromne życie od splendorów - konserwatywny, ale odważny - ma poczucie humoru - ma dystans do siebie - głosił prawdę z prostotą - pokora - mądrość - odwaga - przewidywalny w myśleniu i działaniu - racjonalny - zrezygnował z władzy nad ponad miliardem ludzi na świecie - słuchał głosu Boga 	<ul style="list-style-type: none"> - nie miał charyzmy - nie budził emocji - pontyfikat bez przełomowych decyzji - nie zrealizował planów umocnienia Kościoła - pozostały puste świątynie - wybuchały skandale z wykorzystywaniem seksualnym - kruchy, zmęczony, nie tak silny jak Jan Paweł II - miał być skałą, na której zbudowany jest Kościół - w związku z abdykacją nie wiadomo jak będzie z kanonizacją JPII - przed rezygnacją nie budził dużej sympatii i solidarności - zbyt staroświecki, pisał ręcznie w dobie komputerów - być może uciekł - być może to niestosowne, co zrobił

Tabela 1: wykaz pozytywnych i negatywnych określeń Benedykta XVI pojawiających się w tekstach dziennikarskich serwisu „Wiadomości”

Analiza zawartości treści serwisu informacyjnego „Wiadomości” wykazała, że decyzja Benedykta XVI o ustąpieniu z urzędu papieża i sama postać odchodzącego papieża przedstawione zostały w formie uprzejmej i lekkiej. Taki sposób informowania można nazwać „kremówkowym”. Podobne podejście polskich dziennikarzy dotyczyło wcześniej wydarzeń związanych z osobą papieża Jana Pawła II. W informacjach i komentarzach telewizyjnych nie przedstawiono głównych tematów pontyfikatu Benedykta XVI, takich jak: jego stała troska o nasilającą się laicyzację, dyktaturę relatywizmu i tworzące się ukryte totalitaryzmy, którym ulegają narody Europy i część świata. Nastąpiła raczej medialna trywializacja posługi Benedykta XVI, nie przedstawiono jego dorobku teologicznego poza wspomnieniem o 3 encyklikach, nie wglębniono się jednak w ich treść. Ze względu na misję społeczną mediów publicznych krytyka papieża Benedykta XVI i Kościoła nie wystąpi-

ła tak agresywnie, jak w mediach komercyjnych, jednak spłycono przekaz papieża, nie przedstawiono głębszej refleksji nad jego przesłaniem. Nie zrównoważyły się tutaj elementy emocjonalne i intelektualne. W dobie informacyjnego „infotainment” szala przechylała się na stronę rozrywki i sensacji. ■

BIBLIOGRAFIA:

Dyczewski L., Lewek A., Ołędzki J., *Odchodzenie JP II do domu Ojca w polskich mediach*, Katowice 2008.

Archiwum TVP:

Antosiewicz M., *Dom papieża*, „Wiadomości TVP1”, 12.02.2013.

Antosiewicz M., *Papież niemiecki*, „Wiadomości TVP1”, 28.02.2013.

Bukowska J., *Intrygi w Kościele*, „Panorama TVP 2”, 24.02.2013.

Hałas-Michalska A., *Co to oznacza?*, „Wiadomości TVP1”, 11.02.2013.

Hałas-Michalska A., *Dlaczego zrezygnował?*, „Wiadomości TVP1”, 27.02.2013.

Hałas-Michalska A., *Pontyfikat*, „Wiadomości TVP1”, 12.02.2013.

Hałas-Michalska A., *Życie w Castel*, „Wiadomości TVP1”, 28.02.2013.

Krawczyk L., *Kiedy konklawe?*, „Wiadomości TVP1”, 25.02.2013.

Krawczyk L., *Ostatni dzień*, „Wiadomości TVP1”, 28.02.2013.

Krawczyk L., *Ostatnia Audiencja*, „Wiadomości TVP1”, 27.02.2013.

Kruszniewska M., *Celibat*, „Wiadomości TVP1”, 23.03.2013.

Kruszniewska M., *Sylwetka*, „Wiadomości TVP1”, 11.02.2013.

Kuś J., *Kanonizacja Jana Pawła II*, „Wiadomości TVP1”, 15.02.2013.

Rzeczak U., *Ostatni Anioł*, „Wiadomości TVP1”, 24.02.2013.

Stepan M., *O cierpieniu*, „Wiadomości TVP1”, 12.02.2013.

Stepan M., *Rezygnacja*, „Wiadomości TVP1”, 11.02.2013.

Szewczak M., *Co na emeryturze*, „Wiadomości TVP1”, 12.02.2013.

Szewczak M., *Konklawe szybciej*, „Wiadomości TVP1”, 17.02.2013.

Szewczak M., *Papież człowiek*, „Wiadomości TVP1”, 11.02.2013.

O AUTORCE:

mgr Maria Kołtunowska jest dziennikarką TVP i doktorantką z zakresu medioznawstwa UKSW, absolwentką łódzkiej PWSFTviT, germanistką (mgr UMCS), prowadzi warsztaty telewizyjne w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej KUL Jana Pawła II.